

UJEDINJENI NARODI - IZMEĐU LJUDSKIH PRAVA I SIGURNOSTI

UNITED NATIONS - BETWEEN HUMAN RIGHTS AND SECURITY

Stručni članak

Augustin Zonjić*

Ivan Kraljević

Sažetak

Očuvanje mira i sigurnosti danas su nametnuti kao aktualni izazovi u međunarodnoj zajednici. Odnos ljudskih prava i ljudske sigurnosti u ovom radu promatra se kroz prizmu sigurnosnih izazova koji individualnu sigurnost i ljudska prava postavljaju kao osnovu nacionalne sigurnosti, a nacionalnu sigurnost postavljaju kao osnovu međunarodne sigurnosti. Siromaštvo, terorizam i prevencija konflikta najvažniji su izazovi kojima se međunarodna zajednica treba posvetiti i oko kojih se očekuje konsenzus kako bi demokracija, vladavina prava i poštivanje ljudskih prava bili važni ne samo kao istinske humane vrijednosti, već i kao osnova ljudske sigurnosti. Ovaj rad pokazuje kako je najvažniji izazov s kojim se čovječanstvo suočava različitost u razmišljanjima, načinima na koje ljudi razmišljaju jedni o drugima, o načelima tolerancije i poštovanja, pitanjima kulturoloških razlika... Važan zadatak UN-a u ovom kontekstu je okupiti narode svijeta oko minimuma standarda ljudskih prava i sigurnosti koji se nalaze u Općoj deklaraciji o ljudskim pravima.

Ključne riječi: Ujedinjeni narodi, ljudska prava, globalni izazovi, siromaštvo, sigurnost.

Abstract

Peacekeeping and Human Security are imposed as the current global challenges in the international community. In this paper, through the prism of security challenges, Human Rights and Human Security are seen in a relationship with individual security that is set as a basis of national security, and national security has been set as the basis of international security. Poverty, terrorism and conflict prevention are one of the most important challenges that need to be tackled by the international community.

---

* Augustin Zonjić, mag. Pol . sc. i Ivan Kraljević, doktorant na poslijediplomskom studiju Jezici i kulture u kontaktu i vanjski suradnik/asistent na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Mostaru, Matice hrvatske bb., Mostar, BiH, e-mail: zonjic.augustin@gmail.com

Consensus must be expected on democracy, rule of law and human rights protection which are important not only as a true Human Values, but as a basis for Human Security. This paper suggests that the most important challenge that is facing humanity now is the diversity of thinking, ways in which people perceive each other, principles of tolerance and respect, issues of cultural differences... An important task of the UN, in this context, is to unite world nations regarding the minimum standard of Human Rights and security contained in the Universal Declaration of Human Rights.

Key words: United Nations, Human Rights, Global Challenges, Poverty, Security.

1. UVOD

U obraćanju svjetskim čelnicima 10. studenog 2001. na Općoj skupštini, Kofi Annan, tadašnji glavni tajnik organizacije, posebno se dotaknuo teme važnosti ljudske sigurnosti i ljudskih prava kao temelja Organizacije UN-a. (UN, 2002: 385) Naglasio je kako Ujedinjeni narodi (United Nations)* moraju uvijek i svugdje stajati kao branitelji prava u domaćim i međunarodnim odnosima: „*Ujedinjeni narodi moraju postaviti čovjeka u centar svega*“ – kako bi iskoristili ljudski potencijal i omogućili ostvarenja prava.

Prezentirajući „*četiri goruća problema*“, Annan je povezo ekstremno siromaštvo, borbu protiv HIV/AIDS-a, prevenciju smrtnog nasilja i političko nasilje s problemima koji prijete ljudskoj sigurnosti i ljudskim pravima u svijetu. Izjavio je kako je „*zajedničko svim ovim pitanjima potreba za poštivanjem osnovnih ljudskih prava*“ (UN, 2000: 305). Aktualni izazovi koji se nameću međunarodnoj zajednici, danas nisu ništa drugo već očuvanje mira i ljudske sigurnosti, odnosno osnovnih ljudskih prava u poveznici s ljudskom sigurnosti. Upravo time se ovaj rad i bavi – suodnosom ljudskih prava i ljudske sigurnosti kao i izazovima pred kojima se danas nalaze Ujedinjeni narodi.

---

* Ujedinjeni narodi je pogrešan hrvatski prijevod naziva svjetske organizacije (Nick. 1999: 236.). U ovom radu vodimo se stavom kako je profesor Nick u pravu. U prvom članku Povelje UN-a frazu „*We people of the United Nations...*“ trebalo je prevesti na hrvatski jezik kao „*Mi narodi Ujedinjenih nacija...*“. S obzirom kako u početku to nije tako napravljeno te se „*udomaćio*“ naziv „*Ujedinjeni narodi*“, u nastavku teksta nastavit ćemo ga koristiti kao terminus technicus.

2. SIGURNOST I ZAŠTITA LJUDSKIH PRAVA

Povelja Ujedinjenih naroda prihvaćena je 26. lipnja 1945. godine u San Francisku, a stupila je na snagu 24. listopada iste godine (Alston, 1999: 64). Unatoč tome, ideja ljudskih prava nije nastala pukim osnivanjem Ujedinjenih naroda, već se njezini korijeni mogu pronaći i u ranijoj političkoj filozofiji i različitim svjetskim kulturama i religijama. Usvajanje Opće deklaracije o ljudskim pravima od strane Opće skupštine UN-a 1948. godine bilo je prvo postignuće u stavljanju fokusa na ljudska prava u svjetskoj povijesti kao prvi put kada su se postavili svjetski standardi, odnosno minimum standarda, koji mora biti dostupan svima i svugdje. Opća deklaracija proglašava kako je poštivanje ljudskih prava temelj slobode, pravde i mira u svijetu (UN rezolucija br. 217/III/). Vizija koja je stavljena u Povelju UN-a i Opću deklaraciju je upravo ta koja nam govori kako bi sve vlade, prilikom donošenja zakona i općih pravila, morale u vidu imati prvenstveno promociju i zaštitu osnovnih ljudskih prava. Izrazit je uspjeh Opće deklaracije u postavljanju minimuma standarda ljudskih prava u pravima na hranu, zdravlje, obrazovanje, zaštitu obitelji, demokraciju i demokratsku participaciju, vladavinu prava, zaštitu od mučenja i drugog nečovječnog postupanja. Ova opća pravila iz Opće deklaracije detaljnije su razrađena u pratećim dokumentima i rezolucijama* i sva imaju isti smisao, a taj je da temeljne slobode i ljudska prava moraju biti poštovana, zajamčena i zaštićena kako bi individualno ljudsko biće bilo sigurno i kako bi moglo razviti puninu vlastitog potencijala dišući zrak slobode.

Sigurnost je stanje u kojem se osjećamo sigurnima i zaštićenima te se i u međunarodnim normama tako definira značenje ljudske sigurnosti. Opća deklaracija i njezini prateći paktovi, zajedno s izmjenama i dopunama i drugim instrumentima, mišljenja su kako ljudska bića moraju biti sigurna u slobodi, dostojanstvu, jednakosti, a sve putem zaštite njihovih ljudskih prava. U kontekstu ovog rada, članak 28. Opće deklaracije je od izrazito velike važnosti jer govori o tome kako „*svatko ima pravo na društveni i međunarodni poredak u kojemu se prava i slobode utvrđene ovom Deklaracijom mogu u punoj mjeri ostvariti.*“ Kada govorimo o odnosima između tri vrste sigurnosti moramo raspraviti prvo njihovu međusobnu povezanost. Samu povezanost, odnosno odnos između individualne, nacionalne i internacionalne sigurnosti možemo pojasniti na način da individualna sigurnost mora biti osnova nacionalne sigurnosti, a nacionalna sigurnost, koja se poziva na individualnu sigurnost, mora biti osnova međunarodne sigurnosti.

---

* Na primjer u Međunarodnom paktu o ekonomskim socijalnim i kulturnim pravima i Paktu o građanskim i političkim pravima (Zonjić, 2014: 118-119).

Dok su koncepti individualne i nacionalne sigurnosti zasnovani na pretpostavci o izvorima ugrožavanja, na jednoj strani, i ugroženom subjektu na drugoj, prijetnje međunarodnoj sigurnosti dolaze iznutra (tj. od drugih država članica međunarodnog sustava). Ta je misao, između ostaloga, izražena u Povelji UN u obliku pretpostavke o postojanju međunarodne sigurnosne zajednice, kojoj pripadaju sve države, što su ujedno dužne poštivati sve njezine vrijednosti i norme. Države koje ne poštuju te vrijednosti i norme, smatraju se rušiteljicama međunarodnih normi i u tom su smislu izvori ugrožavanja. Prema tome, međunarodna je sigurnost unutarnji sigurnosni problem sustava država i svijeta kao cjeline i kao takva kolektivno je dobro međunarodnoga globalnog društva, a ne samo dobro pojedine države ili saveza država. Premda postojeći međunarodni sustav svojim članicama osigurava vanjski suverenitet (na temelju načela o zabrani agresije i intervencije), ipak sve države nisu jednako sposobne i uspješne u osiguravanju općih uvjeta za osobnu sigurnost svojih građana. Stoga se postavlja legitimno pitanje o tome treba li međunarodni sustav osiguravati i neposrednu individualnu sigurnost ljudi, bez obzira na njihovo državljanstvo?! (Grizold, 1998: 25)

Tolika društva su poharana od siromaštva i gladi zato što su demokracija, vladavina prava i ljudska prava u njima samo iluzija. Upravo to je razlog zašto je važno, u okviru očuvanja mira i sigurnosti, biti jasan i oko (barem) četiri (ako ne i više) razloga poštivanja ljudskih prava unutar sustava ljudske sigurnosti. Na prvom mjestu važno je istaknuti kako je danas svima jasno da konflikti ne mogu biti ugašeni i mir održavan u svijetu koji pršti od kršenja osnovnih ljudskih prava. Drugo, razvojne strategije koje u ključne ciljeve postavljaju ostvarenje temeljnih ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava i građanskih i političkih prava imaju najbolje izgleda dovesti do opipljivih rezultata u životima ljudskih bića. Treće, poštivanje ljudskih prava je uvjet učinkovitosti i efikasnosti u upravljanju državom, a na četvrto mjesto važno je postaviti načela nediskriminacije i jednakog pristupa i ljudskim pravima i sigurnosti.

3. ODGOVORNOSTI MEĐUNARODNE ZAJEDNICE, VLADA I CIVILNOG DRUŠTVA

Jezgra cijelog koncepta Ujedinjenih naroda, u vrijeme kada je izrađena Povelja, bila je ta da će Vijeće sigurnosti biti ono koje djeluje i odgovorno je za održavanje međunarodnog mira i sigurnosti, a pored toga Ujedinjeni narodi trebali bi promicati razvoj i univerzalno ostvarivanje ljudskih prava. Sve do danas, mir, pravda, poštivanje prava čovjeka, te ekonomski i socijalni napredak u međusobnim odnosima bili su i ostali vizija Ujedinjenih naroda (*vidjeti* UN Nations). Ovdje, naravno, govorimo o viziji svijeta punog

neravnoteže snaga, neujednačene kvalitete upravljanja, ekonomskih i socijalnih nejednakosti, konkurentnih sustava vrijednosti i šokantnih kršenja ljudskih prava. Zaštita ljudskih prava koja se nalazi u srcu Povelje UN-a, unesena je u sve dokumente i temelj ima u vladavini prava i gospodarskog i socijalnog napretka. Ako smo se opredijelili za ostvarenje ciljeva i vizija iz Povelje, politike i strategije ljudskih prava i ljudske sigurnosti u upravljanju i vođenju država morale bi biti ukorijenjene, odnosno države vođene prvenstveno poštivanjem ljudskih prava. Bez prethodno spomenutog, vizija iz Povelje neće se nikada dostići jer bez ljudskih prava ne može se jamčiti ni trajna sigurnost ljudi.

Bez ljudskih prava Ujedinjeni narodi nikada ne bi ispunili svoju misiju. Ne smijemo zaboraviti ni da su Ujedinjeni narodi sastavljeni od država članica, vlada, koje rade na nacionalnom, regionalnom i međunarodnom planu, i koje moraju pomoći u realizaciji sloboda i prava koje su sastavni dio međunarodnih konvencija. U tim konvencijama definirali su ono što smatraju elementima ljudske sigurnosti i vlade se, sukladno tome, moraju zapitati što smatraju sigurnošću, odnosno kako modificirati politike i metode koje mogu pomoći u realizaciji specifičnih prava i sloboda iz temeljnih konvencija o ljudskim pravima (Claude i Weston, 1992: 45).

Ukratko, ovo zahtjeva implementacije strategija ljudskih prava u svakodnevним procesima donošenja odluka, prvenstveno na nacionalnoj razini, pritom ne zaboravljajući civilna i politička prava te ekonomska, socijalna i kulturna prava. Pojednostavljeno rečeno, Ujedinjeni narodi sastavljeni su od političkih predstavnika država članica na koje je prenesen suverenitet naroda, dakle, vlast uz podršku naroda, iako ponekad postoji „rupa“ između naroda i onih koji čine vlast. Želimo reći kako nisu sve države i vlasti odgovorne prema svom suverenu, te je upravo ovo razlog zašto su Ujedinjeni narodi postavili veliku važnost na odnos s civilnim društvom kao korektivom budućih akcija. Još na konferenciji u San Franciscu tijekom izrade nacrtu Povelje UN-a preko tisuću nevladinih organizacija uspjelo je izlobirati da se odredbe o ljudskim pravima uvrste u Povelju i da im (nevladinim organizacijama, *nap. a.*) se omogući uključenje u UN-ove djelatnosti vezane za ljudska prava. Lobi je na koncu rezultirao člankom 71. Povelje koji određuje da: „*Gospodarsko i socijalno vijeće može poduzeti prikladne mjere za savjetovanje s nevladinim organizacijama koje se bave predmetima iz njegove nadležnosti*“. Dobivanje savjetodavnog statusa unutar UN-a potaknulo je osnivanje novih nevladinih organizacija, tako da danas čak 3172 nevladine organizacije imaju savjetodavni status pri ECOSOC-u (Buerenthal i sur., 2011: 410). Iako se razlikuju po zadaćama koje obavljaju i metodama koje koriste u ostvarivanju svojih ciljeva, nevladine organizacije su razvile bliske odnose s tijelima UN-a koja su ustanovljena ugovorima o ljudskim pravima, na način da nekoliko ugovora (CRC, CMW i CRDP)

izrijekom predviđa njihovu ulogu u radu ugovornih tijela. Brojne organizacije civilnog društva su tu mogućnost iskoristile kako bi, u određenim slučajevima, utjecale na dnevni red tih tijela, doprinijele jačanju sustava izvješćivanja ustanovljenih temeljem raznih ugovora o ljudskim pravima ili postale agencije za međunarodnu humanitarnu i medicinsku pomoć u konfliktnim područjima. Potaknute spomenutim mogućnostima, nevladine organizacije su se nerijetko pojavljivale kao važan akter u međunarodnim sudskim postupcima, odnosno čimbenik koji je svojim kampanjama utjecao na nacionalno zakonodavstvo i politiku ljudskih prava pojedine države. Takva uloga organizacija civilnog društva je od iznimne važnosti za same Ujedinjene narode kako bi osjetili bilo, iskustvo i snagu svoje baze – naroda svijeta.

4. GLOBALNI IZAZOVI

Dok je mnogo ostvareno u prvoj polovici stoljeća od osnivanja UN-a, nitko ne bi smio podcijeniti enormne izazove koji im tek predstoje za rješavanje: poteškoće unaprjeđenja ljudske sigurnosti i ljudskih prava u svijetu tiranija, siromaštva, sukoba, odljeva izbjeglica te trgovine ljudima. U nastavku ovog rada prejudiciramo neke od izazova i problema s kojima će se UN morati intenzivnije uhvatiti u koštac u narednom razdoblju.

Siromaštvo i ljudska prava

U Milenijskoj deklaraciji svjetski čelnici složili su se i obvezali kako će „...učiniti sve napore kako bi oslobodili muškarce, žene i djecu od nehumanih uvjeta života uzrokovanih ekstremnom glađu, u kojima se prema procjenama u ovom trenutku nalazi više od jednog bilijuna.“ Osim toga, kako u deklaraciji stoji, založili su se za „...oslobađanje cijelog ljudskog roda od oskudice“ (UN, 2000: 305). Kao dodatak već spomenutom svjetski čelnici trebali bi „...kreirati okružje - na nacionalnoj i globalnoj razini – koje je okrenuto razvoju i eliminaciji siromaštva“ (*ibid.*).

Uvažavanje ljudskih prava je od ključne važnosti za izradu uspješnih razvojnih strategija. U Razvojnom programu Ujedinjenih naroda, u publikaciji „2000 Human Development Report“, s velikim žarom se govori o tome kako razvojne strategije moraju imati temelje u ljudskim pravima te kako njihova implementacija mora odražavati minimum međunarodnih normi o ljudskim pravima (*ibid.*). Samo pokretanje razvojnih strategija s fokusom na ljudska prava i međunarodne ljudsko-pravaške norme pokrenuto je od strane bivšeg glavnog tajnika Organizacije Kofija Annana još 1997. godine i njegovog reformskog programa „mainstreaminga“ ljudskih prava unutar UN-a (Sen, 2000: 230). U tom kontekstu, aktualni glavni tajnik Ban

Ki-moon izjavio je kako danas „...ne postoji aspekt našeg rada koji nema dimenziju ljudskih prava. Bilo da govorimo o miru i sigurnosti, razvoju, humanitarnim akcijama, borbi protiv terorizma, klimatskim promjenama... prema nijednom od ovih izazova ne možemo se okrenuti bez da uzmemo u obzir ljudska prava“ (vidjeti UN News Centre). U području razvoja, *mainstreaming* ljudskih prava je progresivno dobio na značenju unutar UN tematske skupine za razvoj i ljudska prava (UNDG-HRWG, ranije poznata kao UNDG-HRM) koja je osnovana u prosincu 2009. kao slijednik Akcijskog globalnog programa 2. UNDG-HRWG danas je sastavljena od 19 UN agencija, fondova i programa i nudi platformu inter-agencijske suradnje kako bi se ojačala koherentnost politika na globalnoj razini i omogućila bolja operativna podrška timovima UN-a na terenu (vidjeti UN Development Group).

Ne smiju se zanemariti i poteškoće u unaprjeđenju ljudske sigurnosti putem ljudskih prava u svijetu tirana, siromaštva, konflikata, odljeva migranata, trgovanja ljudima... Ovo nužno podrazumijeva i konceptualni okvir procesa ljudskog razvoja koji je normativno baziran na međunarodnim standardima ljudskih prava, odnosno operativno na promociju i zaštitu ljudskih prava. Pristupi koji u svojoj srži nose ljudska prava trebali bi biti fokusirani na rješavanje problema diskriminacije, nemoći i slabosti pojedinca ili grupe, a prvenstveno bi ih na umu trebali imati sustavi odgovornosti koji moraju primjenjivati načela ljudskosti tijekom razvoja politika ili različitih programskih ciklusa (UN, 2002).

Kao dodatak već spomenutom važno je naglasiti kako je profesor emeritus međunarodnih odnosa na *London School of Economics*, već odavno izložio svoju ideju povezanosti razvoja i sloboda. Profesor Buzan kaže kako je „(...)moguće upirati prstom u različite dijelove svijeta u kojima ima nedostatka slobode koji isisava kreativne sposobnosti ljudi i tako ih osiromašuje. Tamo gdje su ljudi u potpunosti slobodni, oni su i inspirirani stvarati i proizvoditi, slobodni ljudi više se mogu osloniti na individualne i korporativne podrške u ostvarivanju i osmišljanju novih načina obavljanja stvari. Dokazano je da su gospodarstva u kojima je ekonomija kontrolirana zapravo loša gospodarstva u kojima vlada ugnjetavanje i korupcija i u kojima teško dolazi do razvoja. (...) Osobe koje žive u siromaštvu teže dostojanstvu jednako kao i svi ostali, njihov glas se mora priznati i čuti. Sama Opća deklaracija daje osnovne smjernice kolektivnog djelovanja u borbi protiv siromaštva...“ (Buzan, 1991: 43).

Jasno je kako ostvarenje ovog cilja zahtjeva demokraciju, vladavinu prava, dobro upravljanje, nediskriminaciju i stalni fokus upravo na implementaciji ideja osnovnih ljudskih prava iz Opće deklaracije. Također, važno je nastaviti napore i na razini Ujedinjenih naroda i na razini individualnih društava, kako bi se što bolje identificirale potrebe siromašnih i

ranjivih skupina i na njih reagiralo. Ujedinjeni narodi bi trebali biti glas morala koji sluša neprilike naroda i pojedinaca te promiče politike i strategije koje pomažu u njihovom smanjenju.

Sigurnosni izazovi i terorizam

Na teroristički napad u SAD-u 11. rujna 2011. godine Ujedinjeni narodi odmah su reagirali rezolucijom br. 1373. o potrebi sprečavanja terorizma i stvaranja Protuterorističkog odbora (Vukadinović, 2004: 257). Tek činom napada na blizance, međunarodna zajednica pokrenula je intenzivniju suradnju i cijeli niz međunarodnih organizacija stavlja borbu protiv terorizma u središte svojih aktivnosti.* Uz jačanje međunarodne protuterorističke akcije i aktivnosti terorista doživjele su promjene. Statističari koji se bave statistikom terorističkih napada i terorističkog djelovanja širom svijeta zabilježili su kako je 2002. godine, kada su intenzivnije akcije krenule, bilo 179 terorističkih akata, čak 100 manje nego godinu ranije (*ibid.*). Kasnija britansko-američka invazija na Irak jasno pokazuje kako su najveći teret iste podnijeli gradovi Bagdad, Faludžah i Mosul, čiji su stanovnici svjedoci gotovo svakodnevnih napada bombaša samoubojica, odreda smrti i koalicijskih snaga. Prema procjenama nevladinih organizacija, od ožujka 2003. godine ubijeno je preko 650.000 Iračana, dva milijuna ih je raseljeno, dok je deset milijuna ostalo bez čiste vode (Dodds, 2009: 3).

Razvoj terorizma ukazuje na novu međuovisnost u globaliziranom svijetu. Sigurnost u 21. stoljeću se definira drugačije nego u prijašnjim epohama, jer ona ovisi sve više od ekonomskog razvoja, od vladavine prava, poštivanja ljudskih prava, funkcionirajuće privrede i državnih institucija, od sloboda i jakog civilnog društva. (...) Kooperacija umjesto dominacije morat će zbog svega toga postajati sve više i više princip u sigurnosnoj politici, ako se želi postići uspjeh (Lasić, 2010: 297-298).

U našem razmatranju sigurnosnih izazova prije svega mora se priznati kako je ono što se nekada smatralo ugrožavanjem sigurnosti država naprosto promijenilo. U geostrateškim političkim prizmama, usmjerenost prema državi dopunjena je globalnim socio-ekološkim, razvojnim i kulturnim perspektivama što dovodi do novih izazova i eventualnih sukoba koji proizlaze iz ideološko-etničke baze (Buzan, 1991: 37). U tom smislu, jedan od najvažnijih izazova međunarodne zajednice danas upravo je osiguranje minimuma ljudskih prava u kontekstu borbe protiv terorizma. UN, unatoč svim povijesnim izazovima, sve do danas ostaje uvjeren u to kako su tolerancija i poštivanje među narodima, što je između ostalog jedno od

---

* Npr. NATO

temeljnih načela Povelje UN-a, najvažnije komponente bilo koje sigurnosne strategije budućnosti. Poanta našeg stava u ovom radu jest kako se protiv terorizma treba boriti unutar do sada propisanih granica međunarodnog pravnog sustava poštujući načelo razmjernosti.

Ujedinjeni narodi poduzeli su do sad mnoge važne inicijative u borbi protiv terorizma. Jedna od možda najvažnijih inicijativa krenula je 2001. godine na prijedlog Glavnog tajnika, a odnosi se na osnivanje radne skupine u uredu Ujedinjenih naroda za borbu protiv droga, kriminala i prevenciju terorizma (UNDOC). Izvješće skupine izdano 2002. godine identificira i daje preporuke UN-u za politike borbe protiv terorizma te detaljno opisuje trideset i jednu specifičnu točku i korake koje UN može poduzeti kako bi sam sustav Organizacije funkcionirao učinkovito i koherentno. Ukratko, ovo izvješće ima za cilj pružiti strateški konceptualni okvir budućih napora Organizacije. Radna skupina se fokusirala na praktične akcije koje UN može poduzeti u ovom području djelovanja te je svoje preporuke grupirala u tri kategorije: 1.) aktivnosti odvratanja nezadovoljnih skupina prije početka bavljenja terorizmom (dvanaest preporuka), 2.) aktivnosti uskraćivanja potpore skupinama i pojedincima za koje se sumnja da planiraju izvršiti akt terorizma (dvanaest preporuka) i 3.) nastojanja da se održi sveobuhvatna međunarodna suradnja u borbi protiv terorizma (sedam preporuka). U tom smislu valja ponoviti da bilo koja intervencija od strane UN-a ili zemalja članica, kada je u pitanju borba protiv terorizma, mora biti u skladu s međunarodnim pravnim sustavom i načelom proporcionalnosti.

Potrebno bi bilo izraditi i mehanizme koji prioritet stavljaju na zaštitu ljudskih prava kad je u pitanju borba protiv terorizma. Ured Visokog povjerenika za ljudska prava (OHCHR) je podržao izradu mehanizama ljudskih prava unutar sustava ljudske sigurnosti te uputio preporuke članicama organizacije koje mjere bi trebali uzeti u obzir kad su u pitanju ljudska prava u svojem antiterorističkom radu. Također, unutar ovoga, zemlje članice trebale bi izraditi posebna izvješća o kojima raspravlja Odbor za ljudska prava (UN, 2002: 234).*

Još jedna inicijativa UN-a važna je spomena, a ona datira iz 1998. godine. Radi se o imenovanju Posebnog izvjestitelja za terorizam i ljudska prava. Funkciju izvjestitelja od 2011. godine obnaša britanski odvjetnik Ben Emmerson koji ima 25 godina iskustva u međunarodnom javnom pravu i međunarodnom kriminalnom pravu. Osiguranje i poštivanje ljudskih prava, dok se bori protiv terorizma, je iznimno važno jer se terorizam može spriječiti samo kroz zaštitu i promicanje ljudskih prava u okviru vladavine prava. UN mora projicirati jasnu i principijelnu poruku kako je terorizam,

---

* *Okolo ovoga postoji dilema je li produktivno izrađivati detaljna izvješća s obzirom da Odbor može, zbog tehničkih razloga, pregledati tek četrdesetak istih u jednoj godini.*

bez obzira na uzrok i u čije ime se izvodi, neprihvatljiv i zaslužuje sveopću osudu, te da se osnovni standardi ljudskih prava moraju poštivati u borbi protiv njega. Pitanje koje se ovdje nameće jest kakva će biti uloga

Ujedinjenih naroda u rješavanju sigurnosnih izazova u budućnosti?

Od kraja Hladnog rata jedan od glavnih ciljeva Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda bio je razmotriti sigurnosne izazove u klasičnom smislu rata i mira, kao i ne-vojne prijetnje (Henkin i sur., 2001: 76). Danas, pitanja kao što su HIV/AIDS, teška kršenja ljudskih prava i terorizam definitivno trebaju spadati u djelokrug Vijeća sigurnosti jer se rješavanjem tih pitanja teži održavanju međunarodnog mira i sigurnosti. Aktualne promjene koje se događaju na međunarodnom planu podupiru trendove postavljanja spomenutih problema s kojima je čovječanstvo suočeno kao aktualna pitanja ljudske sigurnosti.

Prevenција konflikata, održavanje i izgradnja mira

Vizija koju su imali kreatori Povelje o organizaciji koja će osiguravati i održavati mir zahvaljujući sporazumima velikih sila pokazala se, u većini slučajeva, nerealističnom. Ujedinjeni narodi pronašli su se pred izazovom pronalaženja načina i puteva djelovanja koji će u velikoj mjeri biti prilagođeni stvarnim odnosima u međunarodnoj zajednici i koji će UN-u omogućiti ispunjenje temeljne obveze koja je, usprkos svim svjetskim problemima, ostala neizmijenjena – održavanje međunarodnog mira i sigurnosti. U tim nastojanjima sustav kolektivne sigurnosti dopunjen je aktivnostima UN-a koje zovemo mirovnim operacijama. Mirovne operacije nisu predviđene Poveljom UN-a, već su dopuna djelovanja organizacije. U literaturi se mirovne operacije obično dijele na dvije kategorije: 1.) promatračke operacije (upućivanje misija promatrača za nadzor, posredovanje...) i 2.) operacije koje uključuju upotrebu oružanih snaga (Degan, 2011: 283).

Do 1978. godine, bilo je pokrenuto 13 mirovnih operacija Ujedinjenih naroda koje se smatraju akcijama mirnog rješavanja sporova. Ove operacije odnosile su se na kontrole prekida vatre, posredovanje između zaraćenih strana, promatranje, kontrole graničnih crta... Promatrači su u tom razdoblju upućivani u Grčku, Indoneziju, Palestinu, Koreju, Libanon, Pakistan, Indiju, Egipat, Kongo, zapadni Irian, Jemen, Cipar, Sinaj. U razdoblju od 1989. godine pa sve do 1994. godine pokrenuta je ukupno 21 mirovna operacija. U ovoj fazi UN-a, mirotvorci su imali različite zadatke: praćenje izbora, zaštitna funkcija, proces demilitarizacije (Sarajevo, Goražde), humanitarna pomoć i dr. Ukratko, do sad su pokrenute 34 mirovne misije. Troškovi operacija su iznimno visoki i za razdoblje od 1948. do 1994. godine iznose

vrtočlavih 10,5 milijardi američkih dolara, od čega je u 1994. potrošeno ukupno 3,6 milijardi (Degan, 2011: 284).

Ujedinjeni narodi, međunarodna organizacija za očuvanje mira i sigurnosti u svijetu, razvijanje dobrosusjedskih odnosa, ekonomije, tolerancije i ljudskih prava i sloboda (...) nisu se proslavili tijekom rata u Hrvatskoj, posebice u Bosni i Hercegovini u kojoj su pripadnici UN zaštitnih snaga, UNPROFOR, doživljavali različita poniženja... Pred očima zaštitnih snaga UN-a, u zaštićenim zonama u Srebrenici i Žepi počinjeni su najveći zločini od Drugog svjetskog rata... (Vego, 2012: 32).

Ukoliko ostavimo po strani činjenicu kako, općenito govoreći, među demokratskim zemljama obično ne izbijaju ratovi, ipak možemo ukazati na to kako postoji cijeli niz primjera u kojima odnosi između različitih etničkih skupina ili različitih dijelova populacije unutar neke zajednice završavaju u konfliktima iz razloga što im temeljna društvena pravila ne dozvoljavaju pristojan i jednostavan život. Također, ovakvi konflikti događaju se i kada jedna skupina unutar zajednice ima osjećaj da je različito tretirana od druge. Društvo koje u dobroj vjeri teži ljudskim pravima, koje je prožeto duhom poštivanja ljudskih prava i koje je ambiciozno usvajati kulture ljudskih prava je ono društvo u kojem se smanjuju rizici od konflikata i sukoba. Ukratko, sve strategije prevencije sukoba, dakle, moraju biti izgrađene integralno na strategijama promicanja i zaštite ljudskih prava. To nas dovodi do zaključka kako je najbolja strategija prevencije sukoba zapravo strategija poštivanja ljudskih prava. Svi narodi imaju pravo na unutarnji i međunarodni mir i sigurnost. Ovo pravo u teoriji o ljudskim pravima nailazi na najveće otpore. Ujedinjeni narodi su malo radili na ovom pitanju zbog političkih interesa nad pravnim obvezama koje su bile ustanovljene Poveljom UN-a o ovom pitanju. Rad UN-a, posebno Vijeća sigurnosti je bio opterećen konkretnim interesima stalnih članica koje su imale snažan utjecaj na njihov rad. Tako ispada da je ovo pravo nerealno jer ga UN samo „deklarativno“ podržava. Tek recentan primjer iz veljače 2013. godine govori nam kako je UN krenuo u „ozakonjenje“ mira, odnosno rad na pisanju i stvaranju preduvjeta za usvajanje nove UN-ove „*Deklaracije Ujedinjenih naroda o pravu na mir.*“ Voditeljica radne skupine je Egipćanka Mona Zulficar (Zonjić, 2014: 108).

Pojedinci, grupe, narodi i cijeli ljudski rod imaju neosporno pravo na održivi i trajni mir. Države, individualno, udruženo ili kao dio multilateralne organizacije, su glavni nosioci dužnosti ljudskog prava na mir. Spomenuto pravo treba se implementirati bez ikakve razlike ili diskriminacije zbog rase, nacionalnog, etničkog ili društvenog porijekla, boje, spola, seksualne orijentacije, dobi, jezika, religije ili vjerovanja, političkog ili drugog mišljenja, ekonomske situacije ili nasljedstva, različitih fizičkih i mentalnih predispozicija, civilnog statusa, rođenja ili bilo kojeg drugog uvjeta. (Zonjić, 2014: 109)

Svi pojedinci i narodi podvrgnuti agresiji, genocidu, rasizmu, rasnoj diskriminaciji, ksenofobiji i drugim sličnim oblicima netolerancije, kao i apartheidu, kolonijalizmu i neokolonijalizmu, zaslužuju posebnu pozornost kao žrtve kršenja ljudskog prava na mir. Mir je pravo koje svi trebaju uživati i uvjet je cjelovitog ljudskog razvoja. Mir omogućuje sva druga prava, a uživanje temeljnih prava ostvaruje istinski mir, zasnovan na slobodi i pravednosti.

Po svojoj prirodi Ujedinjeni narodi eminentni su mirotvorci. Pojedinci tvrde, i to se ne može poreći, kako UN ima dosta nedostataka u izgradnji mira koji proizlaze iz njihove nemoći. Ostaje činjenica, međutim, da uvijek na kraju na Ujedinjenim narodima ostaje zadatak da učine sve što se može kako bi se pomoglo u promicanju i izgradnji mira bez obzira o kojem se narodu u sukobu radi.

Što još UN može učiniti kako bi razvio svoje kapacitete i sposobnosti mirotvorstva? Važno bi bilo razviti bazu lekcija naučenih iz prethodnih mirovnih odluka i iskustava te ju učiniti dostupnom narodima i pojedincima svijeta. Moglo bi, na primjer, biti korisno predvidjeti i godišnji tečaj i vježbe za obuku osoblja UN-a kako bi se što bolje pripremili i trenirali neki budući potencijalni mirotvorci. Također se može i ulagati u jačanje rada međunarodnih akademskih centara, kao što je *International Peace Academy*, kako bi se nadopunili i educirali novi mirotvorci i dr.

Mir koji je ostvaren od strane mirotvorca mora biti proširen i sačuvan od čuvara mira i mirovnih graditelja. Održavanje mira i izgradnja mira je besmislena ako u nju nisu inkorporirane komponente ljudskih prava. Ovo je jedan od razloga zašto mirovne misije danas imaju posebne odjele za ljudska prava kao standardnu komponentu i razlog zbog kojeg je izgradnja mira u misijama utemeljena na ljudskih pravima. Uredi Ujedinjenih naroda za izgradnju mira mogu biti instrumentalni u potpori i bliskoj suradnji s timovima zemalja u kojima se nalaze te kontakt točke komunikacije između zemlje i nerezidentnih UN agencija.

Ovi uredi trebali bi raditi u uskoj suradnji s ministarstvima, vladama, parlamentima, političkim strankama i nevladinim organizacijama na podršci nacionalnim mirovnim naporima. Mora nam biti jasno kako pravi i dugoročan mir među nacijama i narodima ne može biti očuvan samo pukim političkim željama i interesima. Mir je puno više od samog odsustva rata, te mora biti utemeljen na međusobnom razumijevanju i implementaciji temeljnih vrednota Univerzalne deklaracije i Povelje UN-a (UN, 2000: 305).

5. UN NA GRANICI IZMEĐU NACIONALNE I GLOBALNE SIGURNOSTI

U današnjem svijetu trebalo bi demantirati uvriježeno shvaćanje kako države ustupaju suverenitet u korist međunarodnog prava kad je u pitanju područje ljudskih prava. U pojedinim aspektima moguće je da legitimitet i nadležnost države dobije na intenzitetu zahvaljujući primjeni međunarodnog prava (Nash, 2006: 235). Pojedini autori smatraju kako je upravo država najznačajniji mehanizam u unaprjeđenju ljudskih prava: obvezno prikuplja informacije i podatke, provodi redovna praćenja situacije i primjenjuje mjere koje omogućuju adekvatno ostvarivanje prava. Međunarodne financijske institucije* također uzimaju u obzir ljudska prava te uskraćuju pomoć u situacijama u kojima je nasilje očigledno, a upravo nacionalne države smatraju odgovornima za provođenje međunarodnog prava kroz organizacije kao što su UN, NATO i drugi vojni savezi. Postoji dakle, dijalektika između sve većeg transnacionalnog autoriteta organizacija i pravne regulative u području ljudskih prava, s jedne strane i – s druge strane – širenja države u pravcu povezivanja s tim autoritetom (Jacobson, 1996: 112-113).

Demokracija, vladavina prava i poštivanje ljudskih prava su važni ne samo kao istinske vrijednosti, već i zato što su ključni za sprječavanje sukoba i za ublažavanje siromaštva.

U svom izvješću „Jačanje Ujedinjenih naroda“, glavni tajnik Kofi Annan pozvao je organizacije članice i agencije iz sustava Ujedinjenih naroda na koncentraciju svojih napora da odgovore na zahtjeve drugih zemalja članica za pomoć u jačanju njihovih nacionalnih sustava za zaštitu ljudskih prava (UN, 2000: 304). Upravo ovo će biti jedan od najvažnijih izazova UN-a u narednom razdoblju. Kao što je glavni tajnik podcrtao, izgradnja jakih institucija koje se bave ljudskim pravima na nacionalnim razinama je ono što će osigurati da se ljudska prava poštuju i unaprjeđuju na duge staze. Trajna implementacija ljudskih prava u zakonodavstvo ili poboljšanja sustava nacionalne zaštite ljudskih prava u zemljama članicama, odražavajući naravno minimum međunarodnih normi, trebao bi biti jedan od ciljeva organizacije. Ove aktivnosti posebno bi trebalo provoditi u konfliktnim zemljama. Ured visokog povjerenika za ljudska prava (OHCHR) pridaje izrazitu važnost postavljanja prioriteta za unaprjeđenje i jačanje ljudskih prava u nacionalnim institucijama u skladu s relevantnim međunarodnim standardima. Ured nastavlja i do danas nuditi praktične savjete sve većem broju zemalja koje ih zatraže, radi na poboljšanju koordinacije sustava UN-a u radu s zemljama članicama jednako kao što i radi na zagovaranjima za pojačanu participaciju nacionalnih institucija u UN

---

* Svjetska banka, Svjetska trgovinska organizacija, Međunarodni monetarni fond....

sustavu, posebno kad su u pitanju ljudska prava (*ibid.*). OHCHR također podupire razmjenu dobre prakse među nacionalnim institucijama zemalja članica i na njihovom pravu na pristup relevantnim informacijama, te pored svega podupire rad regionalnih mreža nacionalnih institucija.

Jedan od najvažnijih izazova s kojima se čovječanstvo suočava jest različitost u razmišljanjima. Pritom mislimo o načinima na koje ljudi razmišljaju jedni o drugima, o načelima tolerancije i poštovanja, pitanjima kulturoloških razlika i sl. Važan zadatak UN-a bit će okupiti narode svijeta oko minimuma globalnih vrijednosti koje se nalaze u Općoj deklaraciji o ljudskim pravima. Kako ove vrijednosti propovijedaju jednakost i jedinstvo svih naroda svijeta, a temelje se na dostojanstvu koje je svojstveno ljudskom biću, moramo nastaviti raditi sve što je u našoj moći kako bismo promicali opće vrijednosti i promijenili stavove razmišljanja koji su u suprotnosti s njima. U tom smislu, obrazovanje – osobito mladih ljudi – od presudne je važnosti (UN, 2000: 305).

Ukratko, putem obrazovanja treba nastojati „usaditi“ uvažavanje dostojanstva svake osobe, bez obzira na rasu, vjeru ili boju, s narodima svijeta treba iskomunicirati međusobne povezanosti svih i naučiti kako prihvatiti nečiju prošlost, založiti se za budućnost i tako živjeti u miru u sadašnjosti (*ibid.*).

6. ZAKLJUČAK

Održavanje ljudske sigurnosti u svijetu jasno je uvjetovano poštivanjem ljudskih prava koja su postavljena kao centar svih aktivnosti Ujedinjenih naroda. Dubokog uvjerenja smo kako Ujedinjeni narodi svoju misiju mogu ispuniti samo ako na prvo mjesto stavljaju prava čovjeka. Glavni tajnici organizacije, i danas i u prošlosti, pokazuju odlučnost da upravo čovjek i njegova prava budu u potpunosti obuhvaćena u svakom aspektu rada Ujedinjenih naroda. Siguran svijet možemo postići samo kroz suočavanje s prošlošću kako bismo intenzivnije, uz naučene lekcije, prionuli na rješavanje aktualnih problema.

Svakako, potrebno je učiniti dodatne napore u prevenciji kršenja ljudskih prava kao i na mehanizme ranog uzbunjivanja kada sve naznake vode ka ugrožavanju ljudske sigurnosti. Ujedinjeni narodi svakako bi se trebali i više angažirati i brzo odgovarati na potrebe osoba i naroda kojima su prava ugrožena, što uključuje savjetovanje o ljudskim pravima, međunarodni intervenciju, podršku institucionalnim reformama i njihovom jačanju kroz uzak i intenzivan rad s vladama zemalja članica, nacionalnim institucijama i nevladinim organizacijama.

LITERATURA

1. Alston, Ph. ur., 1999. The EU and Human Rights. Oxford: Oxford University Press.
2. Burgenthal, T. i sur., 2011. Međunarodna ljudska prava. Rijeka: Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci.
3. Claude, R. P. i Weston, B. H., 1992. Human Rights in the World Community - Issues and Action, Pennsylvania: University of Pennsylvania Press.
4. Degan, V. Đ., 2011. Međunarodno pravo. Zagreb: Školska knjiga.
5. Dodds, K., 2009. Geopolitika. Sarajevo/Zagreb: Šahinpašić.
6. Grizold, A., 1998. Međunarodna sigurnost i etički konflikti. Politička misao, Vol XXXV, br. 4: 21-35
7. Henkin, L. i sur., 2001. Human Rights. New York: Foundation Press.
8. http://www.un.org/apps/news/infocus/sgspeeches/search_full.asp?statID=176 (16. XI. 2015)
9. <https://undg.org/home/undg-mechanisms/undg-hrm/> (06. X. 2015)
10. <https://www.un.org/> (11. IX. 2015)
11. Jacobson, D., 1996. Rights across Borders: Immigration and the Decline of Citizenship. Baltimore/London: John Hopkins University Press.
12. Lasić, M., 2010. Mukotržno do političke moderne. Mostar: Udruga građana Dijalog.
13. Nash, K., 2006. Savremena politička sociologija – globalizacija, politika i moć. Beograd: JP Službeni glasnik.
14. Nick, S., 1999. Diplomatski leksikon. Zagreb: Barbat.
15. Sen, A., 2000. Development as freedom. New York: Anchor Books.
16. UN., 2000. Izvještaj s UN panel rasprave o mirovnim operacijama. UN A/55/305.
17. UN., 2002. Jačanje UN-a: Agenda za buduće promjene. UN A/57/387.
18. Vego, M., 2012. Međunarodna zajednica i Bosna i Hercegovina. Mostar: Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru.
19. Vukadinović, R., 2004. Međunarodni politički odnosi. Zagreb: Politička kultura.
20. Zonjić, A., 2014. Uvod u ljudska prava. Zagreb: Akulturacija.